

Overweging 23 juli 2017

goed en kwaad

Lezingen: Wijsheid 12, 13-19; Romeinen 8, 18-25; Matteus 13, 24-30.36-43.

De evangelietekst van vandaag staat in een reeks van kortere vergelijkingen, die we nu niet hebben gelezen, met betrekking tot het koninkrijk der hemelen. Alle hebben ze een wat andere invalshoek. Daar waar andere schrijvers ook van het koninkrijk van God spreken, hanteert Matteus consequent het koninkrijk der hemelen. Hier, in deze vergelijking, gaat het over de houding ten opzichte van het kwaad in relatie tot de voleinding van de wereld. En dit bezien vanuit de ervaring dat goed en kwaad samen voorkomen in onze wereld. Deze vergelijkingen staan voor de schrijvers bovendien in relatie tot de verwachting dat de voleinding van de wereld aanstaande zou zijn. Met name dat aspect geeft het verhaal wel een wat ander perspectief dan het voor ons kan hebben. Het maakt ze meer urgent en dus ook scherper.

Laten we daarom eerst wat ingaan op dit perspectief.

De jonge groep Christusgelovigen leefde naar men aanneemt in de stellige overtuiging dat de wederkomst van de Messias Jezus spoedig zou plaatsvinden. De nabijheid van het koninkrijk der hemelen werd dus vooral als nabij in de tijd gezien. Ook al spreken sommige evangelieteksten over het koninkrijk dat in ons is. Dit aanstaande zijn in de tijd leidt tot een wat andere houding ten opzichte van het kwaad dan de nabijheid van het koninkrijk in ons. In het eerste geval ligt de nadruk op het initiatief van God. In het tweede is er ook sprake van een handelingsverantwoordelijkheid voor de gelovige.

Bij Matteus overheerst het initiatief van God. De wereld als plek van goed en kwaad wordt genomen zoals die is, en bij de oogst, de aanstaande voleinding van de wereld wordt het goede van het kwade gescheiden. Het einde komt immers spoedig en in een landbouwcultuur met meerdere oogsten per jaar is de gehanteerde vergelijking ook wat makkelijker te aanvaarden. Het voor het koninkrijk nutteloze of vijandige wordt verworpen en het deugdelijke opgenomen. Bij zo'n verwachting is het van het grootste belang om niet 'de boot te missen' en zich te onthouden van alles waardoor dat zou kunnen gebeuren. Want dat kan elk moment zijn.

Wij staan na tweeduizend jaar christendom wat verder af van die chronologische benadering van het koninkrijk der hemelen. Niet dat we die hebben losgelaten. We hanteren meerdere benaderingen naast elkaar. Ik onderscheid in ieder geval een viertal opvattingen.

We zien de voleinding van de wereld als het einde van de geschiedenis en het koninkrijk der hemelen als het buitenhistorische rijk van God. Het koninkrijk zal na het eind der tijden komen als de definitieve heerschappij van God. Eraan vooraf gaat de opstanding der doden, die ten oordeel verschijnen voor de rechterstoel. Sommigen zullen opstaan ten leven en deel krijgen aan het koninkrijk; anderen zullen opstaan ten dode, de tweede dood. Deze opvatting gaat vaak hand in hand met de verwachting van een apocalyptisch wereldeinde. De openbaring van Johannes wordt door hen zo gelezen.

Daarnaast vereenzelvigen mensen het koninkrijk der hemelen met de hemel, als beeld van de vervulling van de verwachtingen die men heeft voor na de dood. Het rijk der hemelen is dan de omgeving van God waarin men na de dood terecht komt, of kan komen. Deze verwachting stelt ethische vragen met betrekking tot het leven hier. Hoe goed moet je zijn om daar terecht te komen. En wie komt er wel en wie niet. Wat is

daarin de rol van het rechtvaardigheidsbeginsel? En van de genade? Het hiernamaals als beloning en straf.

Een ander concept gaat ervan uit dat het rijk der hemelen een concrete werkelijkheid is die altijd de mogelijkheid heeft zichtbaar aanwezig te komen. Het rijk der hemelen is er al en kan zich aan ons openbaren. Dat kan zijn door Gods initiatief en genade, of, zoals anderen zeggen, door onze toelag op de eigenschappen van het rijk der hemelen, zoals vrede, gerechtigheid, solidariteit. Degenen die zo denken zien hoe dan ook dat het rijk der hemelen niet iets is van ooit en eens, maar dat het de mogelijkheid heeft zich in onze historische werkelijkheid te openbaren of aanwezig te komen. Soms als de voltooiing van een zich progressief ontwikkelende geschiedenis.

Nog een andere opvatting ziet het rijk der hemelen als een belofte die aan ons leven en aan onze wereld gegeven is. Een belofte die als werkelijkheidsmogelijkheid de bedoeling en bestemming van ons menselijk bestaan in al zijn facetten onthult. Het is de van Godswege geschonken betekenis waarin ons leven vanaf het begin tot zijn voltooiing staat. Het is van altijd tot altijd. Van voor wij er waren in dit bestaan tot na ons heengaan. Het is aan ons in deze voorgegeven bedoeling te gaan staan, waarvan de vervulling niet aan ons is, maar ook niet zonder ons. Het koninkrijk is waar wij samenvallen met onze bedoeling. Dit heeft een persoonlijk individuele betekenis als mens en een gemeenschappelijke als mensheid.

Hoe het ook zij: het rijk is daar waar de bedoeling van God en de bestemming van mens en wereld samenkomen. In onze opvattingen over het rijk der hemelen lopen de verschillende zienswijzen naast en door elkaar. Tijdens ons dagelijks leven zal een ander beeld voorop staan dan in het zicht van de dood. Belangrijk is dat het een troostvolle en bemoedigende verwachting is. Een die ons hoop en perspectief geeft. Het rijk der hemelen is ons immers al geschonken. We hoeven het niet te maken of te verdienen. We moeten het alleen niet verliezen. Maar zolang we geloven en verlangen kunnen we vertrouwen op de woorden van Paulus. Alles immers, de hele schepping, verlangt naar verlossing en hoopt er vurig op. Verderop zegt hij, in vers 38vv, dat hij ervan overtuigd is dat niets hem kan scheiden ooit van de liefde Gods die is in Christus Jezus. Wat dat aangaat is de Wijsheidstekst zeer toepasselijk. Deze gaat uit van een God die zijn macht geheel investeert in gerechtigheid en barmhartigheid. Zijn oordeel is zachtheid en zijn kracht is mildheid. Waar zonde is geeft hij gelegenheid tot inkeer.

Voor mij komt de tekst neer op de vraag hoe we omgaan met het kwaad in relatie tot onze verwachting van het koninkrijk der hemelen.

Al vroeg in de scheppingsparabel horen we hoe in de mens het goed en het kwaad vermengd aanwezig komen. Dat betekent dus in ieder van ons.

We kunnen de wereld niet opdelen in goed en kwaad. Dat is veel te schematisch. Ook mensen kunnen we niet gemakkelijk scheiden in goeden en slechten.

Afgezien van die moeilijkheid laat zo'n indeling onszelf vaak buiten beschouwing. We zijn geneigd onszelf aan de goede kant te plaatsen. De ontkenning van ons eigen kwaad maakt het vrijwel onmogelijk om een helder zicht te krijgen op onszelf en om met liefde en compassie naar de ander te kijken die is zoals wij.

Natuurlijk zijn er gradaties in goed en kwaad, maar zonder een eerlijke grondhouding ten opzichte van onszelf kunnen we de wereld en de ander niet goed beoordelen. Tegelijk moeten we ons door dat kwaad niet uit het veld laten slaan. We weten en geloven

immers dat we bestemd zijn voor het rijk der hemelen en ook dat heel de schepping verlangt naar verlossing, misschien ook wel al dat onkruid dat te velde staat.

Het rijk der hemelen heeft nu voor ons verschillende aspecten Het is een bestemmingsperspectief; het geeft aan waartoe ons leven bestemd is en waarin het zijn bestemming vindt, hoe we dat ook verder invullen. Het is een oriëntatie voor ons leven en onze keuzes, het geeft richting en inhoud aan ons handelen. Het is ook een zijnsgrond; we zijn immers kinderen van het rijk der hemelen. Dat is het geschenk en de identiteit die we meekrijgen. Dus eigenlijk hoeven we alleen te doen wat we zijn en te worden wie al van het begin af aan waren.

Zo eenvoudig is het natuurlijk niet. We zijn wel degelijk besmet. We zijn niet alleen goed. Maar in plaats van te proberen het kwaad in ons met wortel en tak uit roeien, kunnen we er ook mild mee omgaan. Kijken of we dat wat ons kwaad maakt ook ten goede kunnen wenden. Drift is ook passie; koppigheid is ook trouw; Of door meer aandacht te besteden aan de goede kanten dan aan de kwade. Je kunt kinderen voor elke fout op de kop geven, maar je kunt ook kijken waar het vandaan komt en het goede bevorderen. Eigenlijk moeten we ieder die we ontmoeten zien als een spiegel waarin gereflecteerd wordt wie we zijn. Wanneer we diep bidden kijken we God in het gelaat en zien daar wie we zijn in relatie tot wie ons bestemd heeft tot zijn rijk. Amen.